

Thassy Jenő

(1920–2008)

Családi háttér és tanulmányok

1919. november 9-én éjszaka szerb katonák törtek be a Thassy család kúriájába, Drávatamásiban, ahol megölték (idősebb) Thassy Jenőt, valamint kétéves fiát: Endrét. Állapotos feleségét, Inkey Laurát (Ladiszláját) tüdőlövés érte. A helyszínre érkező orvos, a család barátja, Kapolyi Vilmos gyors közbelépésének köszönhetően Inkey Laura és a magzat életben maradt. A sebesült, terhes asszonyt Budapestre szállították, ahol hat hónappal később, 1920. május 19-én, a jelentős vérvesztés és az utána bekövetkezett idegösszeomlás ellenére, megszülte gyermekét, (ifjabb) Thassy Jenőt.

Ez a születését megelőző tragédia sok tekintetben befolyásolta Thassy Jenő egész további életét. A tragédia lélektani aspektusainak meghatározására Márai Sándor tett kísérletet hosszú évtizedekkel később. Így fogalmazott:

„Egy ember, aki prenatalis sérüléssel jött a világra, mielőtt megszületett volna, megkapta az organikus létezés tényében a bizonyosságot, hogy egy bestiálisan perverz, kegyetlen állattal áll szemben: az embertársaival. [...] Az hogy egy ember normális, külső és belső sérülés nélkül megszületik, és aztán megéli az életet a maga teljességében, és elmondja

egy könyvben vagy másként, ez fontos és helyes és szükséges, de ez örökké ugyanaz. De ritka az, hogy valaki már a születése előtt megkapja a döfést, amit mi, többiek csak később kaptunk meg.”

Márai, folytatva a gondolatmenetet, meghatározta azt is, mit eredményezett a trauma Thassy személyiségében.

„Te vagy Don Quijote, aki az özvegyek, árvák és áldozatok megmentésére indul a világba, Rocinante helyett egy rozszant Volkswagenen, és lándzsa helyett egy rozszant írógéppel, és te majd megmutatod, te beavatozol, te segítesz, mert te vagy a [...] kóbor lovag.”

Márai mondatai 1985-ben hangzottak el egy, szerencsés módon, magnószalagra vett telefonbeszélgetésükön. Thassy életpályájának legnehezebb periódusain ekkor már túl volt, és éppen ezek a „legnehezebb periódusok” bizonyították Márai szavainak az igazát.

Az 1919-es családi tragédia más vonatkozásban is befolyásolta Thassy életét. A világháborúban harcoló édesapa elvesztése és a trianoni területvesztés (és az ezzel együtt járó vagyronvesztés) közvetlenül összekapcsolódott, és egyfajta fájdalmas nimbuszal látta el a családot. Thassy Jenőt „a szükséges kort betöltött hadiárvaként” az 1930-as években vitézzé avatták. A címet Thassy a második világháború végéig (tehát amíg lehetett) használta. 1943-ban pedig Nemzetvédelmi Keresztet kapott. A kitüntetés „a világháborút követő forradalmak és ellenforradalmak, valamint az ország elszakított területeinek visszaszerzése körül életüket veszélyeztető önfeláldozással véghezvitt hazafias cselekedeteik elismeréseként” kapták a kitüntetettek. Tehát ez a kitüntetés is az 1919-es családi tragédiának és természetesen jóakarató közbenjáróknak tudható be. A fájdalmas veszteség mindenesetre együtt járt azzal, hogy az említett kitüntetések társadalmi beágyazottságát elmélyítették, családi és személyes presztízsét megerősítették.

Thassy Jenő a miskolci és monostori Thassy családból, azaz egy jómódú dunántúli földbirtokoscsaládból származott. A család anyagi háttérét azonban megroppantotta egyrészt a trianoni döntés (birtokaik nagyobb része a későbbi Jugoszlávia területére esett, nem sokkal ezután el is veszítették), valamint a családi tragédia, amelynek eredményeként felnőtt férfi nélkül maradt a szűkebb család. A gazdálkodás terhe így az özvegyre szakadt. Anyai nagyszülei, báró Inkey László és Zichy Irén révén azonban a nagybirtokos réteghez is szoros szálak fűzték. Ez a sajátos társadalmi helyzet sokáig meghatározó maradt. Tehát a leszakadó, gazdaságilag ellehetetlenülő dzsentri rétegbe tartozott, de

kapcsolatrendszere a nagybirtokossághoz, a politikai, gazdasági elithez (is) kötötte. Az ősi, drávatamási kúria és a Chicagóból rendelt Ford gépkocsi éppúgy hozzátartozott a fiatalkorához, mint a maradék birtokokat bérlő gazdákkal való mindennapos konfliktus és a családi ékszerek elzálogosítása. A szűkös mindennapok és a fényűző társadalmi élet.

Thassy Jenő nevelését, neveltetését, iskoláit is az örökölt társadalmi helyzet szabta meg, igaz, ezen belül az aktuális anyagi nehézségek is meghatározónak bizonyultak. Az elemi iskolát Drávatamásiban kezdte, majd magánúton fejezte be. Ezután a pécsi jezsuitákhoz került (nem mellékesen itt ismerkedett meg és kötött életre szóló barátságot Görgey Guidóval), innét azonban az 1934/35-ös tanévre a Jezsuiták Kalocsai Érseki Főgimnáziumába és Szent István Kollégiumába került. A következő tanévet viszont már a pécsi Zrínyi Miklós hadapródiskolában végezte. Ekkor dőlt el, hogy katonai pályára kerül.

A döntés háttérében személyes motívumok, egyéni érdeklődés és vágyak csak nagyon szerény mértékben húzódtak. Édesanyja rokonok, barátok tanácsára döntött így, elsősorban anyagi megfontolásokból. Másrészt persze a családi tradíciók és a társadalmi helyzethez kapcsolható automatizmusok is közrejátszottak. Thassy így emlékezett erre a döntésre:

„Beleszülettem egy kasztba. Csak három pálya állt nyitva előttem. Az egyik a gazdálkodás lett volna, de engem a földbirtok halálosan utatott. Fogalmam sem volt, hogy a miénk hol kezdődik és hol végződik. Talán illett volna tudnom, hiszen valójában kicsi, csak háromszáz hold volt, ami Trianon után rám maradt [...]. Aztán lehettem volna diplomata. Ehhez kedvem is lett volna, meg vonzott az utazás, de azt mondták, nincs nyelvtelenségem, és sokba kerül. Mi pedig ehhez szegények voltunk. A harmadik pedig a katonai pálya volt. Végül is ez maradt. Közeledett a háború, és házi orvosunk – aki tanácsadója volt megözevgyült anyámnak – ezt javasolta. Így kerültem arra a pályára, amelyre teljesen alkalmatlan voltam.”

Meg kell említeni, hogy elsőre elutasították a felvételi kérelmét. Ennek háttérében nem az említett „alkalmatlanság” állt, hanem egy, a katonai tisztképzés egészére irányuló változás. Gömbös Gyula, az akkori miniszterelnök és hadügyminiszter döntött a felvételikről, és ezt a hagyományos „kasztot” a tisztképzésben vissza kívánta szorítani. A nagyrészt legitimista elköteleződésű, a változásokra kevésbé fogékony, autonóm, tradícióiból nehezen kimozdítható, köznemesi gyökerű réteg helyett az alsóbb társadalmi osztályokból verbuválta volna a tiszt állomány utánpótlását Gömbös. Thassy Jenő egyik utolsó interjújában egy másik szempont is felvetett ezzel kapcsolatban. Támogatói: Erdődy Rudolf, Széchenyi Frigyes,

Biedermann Imre, akik a legkevésbé sem tartoztak Gömbös hívei közé, szintén bizalmatlanságot kelthettek iránta, ami hozzájárulhatott a felvételi kérelem elutasításához. A már említett családi kapcsolatrendszer azonban működésbe lépett. Nagyapja, Inkey László személyesen Horthy Miklósnál interveniált. Ennek eredményeként, lényegében kormányzói közbenjárás révén vették fel mégis Thassyt a kadétiskolába.

Katonai pálya

A kadétiskolában három tanévet sikeresen elvégzett, aminek eredményeként 1938-ban automatikusan felvételt nyert a Ludovika Akadémiára „teljesen díjmentes, államköltséges” helyre. Ez volt az első olyan évfolyam, amelynek képzése a korábbi négy év helyett csak három évig tartott. A háború – akkor már nyilvánvaló – fenyegetése a tisztképzés felgyorsítását igényelte. Thassy gyalogsági kiképzést biztosító osztályba került. Az Akadémiát, bizonyítványai szerint, átlagos eredménnyel végezte.

Thassy már íróként, újságíróként, fél évszázados civil élettel a háta mögött írta meg több kötetben az életútját. Nem tagadta meg sosem, de érzékelhetően megpróbálta „eltávolítani” magától a katonai múltját. Ezt az emlékezéseiben jól kitapintható, tudatos motívumot némileg árnyalják a történeti források. Ludovikás éveire rendszerint úgy emlékszik, hogy éppen csak „átszűszott”, alig-alig felelt meg az elvárásoknak. A bizonyítványai azonban nem (csak) ezt mutatják. Tanulmányi eredményeit tekintve azt látjuk, hogy a műszaki jellegű vagy reál tantárgyakban valóban nem ért el kimagasló eredményeket. Több tantárgyból „elégséges” eredménnyel ment át. Viszont „jó”, „jeles” minősítéseket is kapott nem csak „civil” tantárgyakból (szolgálati szabályzat, harcászat, hadseregszervezés, hadtörténelem, katonai földrajz, gyalogsági lövéstan, katonai és gazdasági közigazgatás). Nyelvismerete kitűnőnek bizonyult (franciául és németül már ekkor is beszélt, angol nyelvtudását később tökéletesítette). Összeredményét hol megfelelőnek, hol jónak minősítették a hat félév alatt, az osztályrangsorban a középmezőnyhöz tartozott. Szöveges minősítései is inkább azt bizonyítják, hogy gond nélkül, átlagos eredményességgel végezte az akadémiát. „Jó tehetségűnek”, igaz, „változó szorgalmúnak” jellemezték, valamint „fejlődő”, majd „nyílt, őszinte, becsvágyó jellemnek” írták le.

Jellemző ezzel kapcsolatban, hogy az életét időrendben tárgyaló könyveiben azon a helyen, ahol a Ludovikáról kellett írnia, nagyon kevés személyes

emléket rögzített (a kevesek közé tartozik például a kassai bevonulás, amelyen az Akadémia teljes állománya részt vett). Élete további szakaszairól írva azonban többször is visszautalt a ludovikás éveire. Általában az ott szerzett képességek, tudás felhasználása okán. Akár autó vagy bármilyen más jármű vezetéséről („hála a Ludovika motorvezetés tantárgyának: teherautó-, személygépkocsi- és motorkerékpár-vezetői kiképzést kaptunk”) vagy éppen lovaglásról volt szó. Ezzel kapcsolatban New Yorkban (ahol rövid ideig a Central Parkban lovagolni tanított fiatalokat) rémlett fel benne az emlék, hogy a lovaglás tantárgy oktatója, egy huszártiszt csak „jó” minősítést adott neki, pedig saját megítélése szerint kitűnően, hiszen hosszú ideje, gyerekkora óta lovagolt. Tanára szerint azonban túlzottan „civil módra” ülte meg a lovat.

Persze több más anekdotikus epizód is szóba kerül a ludovikás időkből a visszaemlékezéseiben, hiszen ezek az igazán „elmesélhető” történetek. Már emigrációban egy térképet vizsgálva jutott eszébe az egyik utolsó terepgyakorlat. „A Ludovika egyik záró nagygyakorlatát nekem kellett tervezni, de rosszul illesztettem be a térképet a terepjáró asztalkájára, és elvesztettük az ellenséget. Száz kilométerrel odébb voltunk, miközben egy tábornok hajolt fölém és a térkép fölé, a tarkómra lihegve.” A száz kilométeres tévedés biztosan túlzás, de „tereptanból” valóban elégséggel ment át minden évben.

Ludovikás évei alatt sokat betegeskedett. Ez nyilván kihatott a tanulmányi eredményeire is. Ekkor került be először a 11. Helyőrségi Kórházba, és ekkor, ennek kapcsán ismerte meg az ott szolgálatot teljesítő orvosokat. Ezeknek a kapcsolatoknak, az így megszerzett helyismeretének jelentős szerepe lett a háború során, különösen a háború végén kifejtett embermentő tevékenységében.

1941. augusztus 20-án hadnagyi rendfokozattal avatták fel gépkocsizó gyalogos tisztnek. Ezután természetesen csapathoz került. Csapattiszti szolgálata két nagyon különböző, de időben közel eső időszaka Kassához kötötte. 1941. szeptember 1-jével vezényelték a kassai 4. gépkocsizó lövészzászlóaljhoz, de október 1-jéig szabadságot kapott, csak ezután vonult be a Dobó István lakanyába. A fronton szolgálatot teljesítő zászlóalj pótszázadának a parancsnoka lett. A tényleges katonai szolgálat igazi katonává faragta, ő maga állapította meg: „örömteli meglepetéssel jöttem rá, hogy rendelkezem a jó tiszt adottságaival.” 1941 decemberében tért vissza a zászlóalj a keleti frontról, majd 1942 januárjában a pótszázadot feloszlatták. Thassy azonban nem kapott új beosztást, ugyanis még ezen a télen ismét súlyosan megbetegedett. A kassai katonaeorvos kórházba utalta. Így visszakerült a 11. Helyőrségi Kórházba, Budapestre. A betegség szövdményei miatt a három hónapos betegszabadságát 12 hónapra hosszabbították,

amely időszakot otthonában, Drávatamásiban töltötte. Lábadozás közben ellátta az édesanyja által elvállalt hadigondozói feladatokat, valamint vasárnaponként leventéket oktatott, gyakorlatoztatott – a katonai szolgálatra behívott leventeoktató helyett. Az 1942. augusztusi felülvizsgálat továbbra is alkalmatlannak nyilvánította, és további 12 hónapra betegszabadságra rendelték. Ennek ellenére 1943 januárjában újra szolgálatba lépett.

1943. január 3-án, Budapesten találkozott az éppen akkor Kassára zászlóaljparancsnoknak kinevezett Nagy Jenő ezredessel. Nagy kérte, hogy térjen vissza vele Kassára. Thassy vele tartott, jóllehet ez formailag nem volt szabályos, mivel betegszabadsága idején kizárólag a minisztérium rendelkezhetett vele. Nagy ezredes ugyan elindította a reaktiválását célzó hivatalos procedúrát, de ebben döntés nem született. Thassy tiszti törzslapja tanúsága szerint második kassai szolgálata alatt hivatalosan végig egészségügyi szabadságát töltötte. Thassy arra irányuló kérdésére, hogy hivatalosan miként intézik a kassai szolgálatát, parancsnoka azt válaszolta: „ami a minisztériumot illeti, te itt se vagy!” Nagy Jenő saját hatáskörében ismét a pótkeret parancsnokának nevezte ki. Thassy belevetette magát az adminisztrációs teendőkhöz. Feladatait (a szolgálati idejét letöltött legénység leszerelésének intézését, újoncok behívását, felkészülést a pótzászlóalj felállítására, 2500 ember kartotékjának kezelését) nagy gondossággal látta el. De ő intézte a kimenő levelezést, ő fogalmazta és írta alá a halálesetekről, fogságba esésről szóló értesítéseket.

Nagy Jenővel való kapcsolata e szolgálati periódus alatt elmélyült. Felnevezett a később mártírhalált halt ezredesre. Nagy többször beszélt neki a háborút lezáró terveiről, amelyeket memorandum formájában a kormányzónak is eljuttatott. Ezek az elképzelések alapvetően eltértek a katonai felső vezetés nézeteitől. Nagy Jenőt nem sokkal később leváltották, sőt perbe fogták. Hadbírószáki tárgyalásán egyedül Thassy tanúskodott mellette. Nagy Jenő leváltásával Thassy is távozott Kassáról. Szolgálatba állítását a minisztérium egyébként sem hagyta mindaddig jóvá.

1943 októberében azonban „katonai szak közigazgatási feladatok” ellátására alkalmasnak nyilvánították, és szolgálatra kötelezték Thassyt. Ennek megfelelően a Honvédelmi Minisztériumba vezényelték, és az I. alosztályra került, szintén adminisztratív feladatokra. A hivatásos altiszti állomány ügyeit intézte, az altiszti kartonokat felügyelte, bejegyezte a változásokat.

1944. július 1-jével automatikus rangemelésben részesült: három év hadnagyi szolgálat után, a teljes ludovikás évfolyamával együtt, főhadnagyi rangot kapott. A háború végét, az ostromot katonaként, minisztériumi beosztásban élte át. 1944 végén, a minisztérium nyugatra telepítésében azonban már nem vett részt.

Összecsomagolt, de nem tartott az állománnyal, Budapesten maradt. Többször is megfogalmazta tette indítékát. Azért maradt, hogy „megmentsen valamit az ország becsületéből”.

Thassy Jenő 1944-ben, 24 éves fiatal katonatisztként nagyon határozott és világos politikai álláspontot képviselt. Atyai jóbarátja, Biedermann Imre országgyűlési képviselő révén a bethleni politika képviselőihez kapcsolódott. A kormányzóhoz hű, konzervatív liberális álláspont híve volt, pontosabban: önállóan gondolkozni kezdő fiatalemberként kezdett azzá válni. Határozottan szemben állt a nyilasokkal és mindenféle embertelenséggel. Katonaként tisztában volt a háborús helyzettel, nem voltak illúziói a háború végkimenetelét illetően. Erősen hatottak rá Nagy Jenő nézetei, aki a háborúból való kiugrást, a németekkel való szembefordulást szorgalmazta. Thassy levonta a következtetéseket, de nem tartozott azok közé, akik ölbe tett kézzel, beletörődően megelégedtek a helyzet pusztá felismerésével. Az egész országra, a nemzetre vonatkoztatott „becsületmentő” tevékenységben részt akart vállalni. Ez a magasztos felelősségérzet mozgatta, amihez társult az az alaptermészet, amelyet Márai (igaz, jóval később) Don Quijote-inek nevezett. Ha tudott, minden hozzá forduló rászorulón segített. Magyarország német megszállásával érkezett el az a pillanat, amikor végleg úgy döntött, hogy a legnagyobb veszélyeket is vállalva, cselekedni fog. Baráti körében, szélesebb kapcsolatrendszerében több olyan személy is volt, aki hozzá hasonlóan gondolkodott. Velük együtt további kapcsolatokat keresett. Így találtak utat a jezsuita rend, valamint a katonai ellenállás, majd végül a kommunista sejtek felé. Tevékenységük elsősorban életek mentésére irányult, de a fegyveres akcióktól sem riadtak vissza.

A zsidósággal szembeni embertelen bánásmóddal egy őt közvetlenül érintő tragédia kapcsán szembesült személyesen. A család régi barátja, édesanyja és így az ő életének megmentője, Kapolyi Vilmos doktor feleségével együtt a barcsi gettóba került. Utánuk ment (katonatiszti egyenruhában), meleg ruhát és élelmiszert vitt számukra. A gettó őrei azonban őt is bent fogták egy éjszakára, csak a következő nap engedték el. Ekkor Kapolyi papírjaival, köztük az első világháborús Signum Laudis kitüntetésének dokumentumaival Budapestre sietett, ahol a Kormányzói Kabinetirodában lévő kapcsolatai révén próbált mentességet szerezni az orvosnak. Mások is megpróbáltak segíteni, akciójuk mégis sikertelen maradt. Kapolyiékát 1944 tavaszán deportálták, koncentrációs táborban gyilkolták meg őket.

Thassy ekkor a Görgey család Berkenye utcai lakásában lakott Budapesten. Ebben az időszakban gyakorlatilag a Görgey család tagjaként élte az életét.

Guidóval a középiskola óta szoros barátságban állt. A Ludovikát is együtt végezték, igaz, Thassy gyalogos-, Görgey tüzérképzést kapott, így az oktatás során az Akadémián nem sokat találkoztak. Minden további idejüket azonban együtt töltötték. A Görgey testvérekkel, Guidóval és bátyjával, Istvánnal járt társaságba, élt kiterjedt társadalmi életet. Így a Görgey fivérek édesanyja, Thierry Friderika afféle (a legfiatalabb Görgey fiút, Györgyöt is számolva) negyedik fiává fogadta. A háborúnak ezt az utolsó periódusát közösen élték át.

1944 áprilisában a Berkenye utcából a Rózsa panzióba költözött át, már kifejezetten azért, hogy a zsidó származású tulajdonosnak és a lakóknak a katonatiszt jelenléte valamelyest védelmet nyújtson. Hasonló megfontolásból költözött tovább a Berkenye utca egy másik (tehát nem a Görgey család) villájába. Ekkor kezdődött kapcsolata a Magyar-Kauffmann családdal, akiknek a lakását egy német tiszt ellenében védte meg azzal, hogy a minisztériumban kiutaltatta magának. Jellemző epizódja az eseményeknek, hogy a család egyik tagjának „tishti becsületszavát” adta, hogy nem esik bántódásuk. Később, a legnehezebb időkben a család minden tagját biztonságos helyre juttatta, valamennyien túl is élték a vészkorszakot. Thassy főhadnagy betartotta a szavát.

A 11. Helyőrségi Kórházban, valamint a jezsuita rendben ekkor már kiépült hálózat működött, amely módszeresen foglalkozott a rászorulóknak megsegítésével, bújtatásával. Thassy mindkét csoporttal összeköttetésben állt, barátaival együtt ezeknek a csoportoknak a munkájába kapcsolódott be.

A kórházban a később a nyilasok által meggyilkolt Kálló főesperes vezetésével és a kórház több orvosa, alkalmazottja révén bújttak üldözötteket, nyújtottak menedéket szökevényeknek, látták el őket hamis papírokkal. Ebben jutott szerep Thassinak. Az érintettek között volt Karinthy Ferenc, Devecseri Gábor, vagy a *Magyar Nemzet* újságírója, Pethő Tibor (és persze még sokan mások). Thassy a kórházban ápolt amerikai pilótákkal is felvette a kapcsolatot, sőt, egy meglehetősen merész, vagy inkább fantasztikus tervet is kidolgozott, amely szerint Horthy környezetébe, afféle testőrségnek kellene eljuttatni az amerikai katonákat. Thassy elképzelése szerint a háborúból való kiugrás esetén ők védelmezték volna a kormányzót. Ezt az ötletét el tudta juttatni a kormányzó kabinetig, talán maga Horthy is értesült róla. Mindenesetre nem sok realitása volt az elképzelésnek. Annak valamivel nagyobb, hogy az amerikaiakat dél felé, az ő birtokán keresztül juttatják ki az országból. Nem sokkal korábban, ahogy ő fogalmazott, „első illegális cselekedeteként”, három francia tisztet már átsegített így a határon. Az amerikaiak esetében azonban erre nem kerülhetett

sor. Még mielőtt hozzákezdhetek volna a terv megvalósításához, elszállították őket a kórházból.

A jezsuiták Mária utcai rendházában és a Jézus szíve templomban Raile Jakab atya vezetésével igen komoly embermentő tevékenység folyt. Thassy több esetben is hozzájuk fordult segítségért üldözöttek elrejtése érdekében, amely segítséget minden esetben megkapott. Thassy bekapcsolódott a jezsuiták tevékenységébe oly módon is, hogy Raile atya utasításainak megfelelően motorbiciklijén, a tiszti uniformis viszonylagos védelmében szállított menekülteket biztonságos helyekre 1944 novemberében és decemberében.

Lehetőségei akkor bővültek, amikor munkahelyét, a minisztériumot bombatalálat érte, s az általános felfordulásban az iratok közül több kitöltetlen, lepecsételt űrlapot magához tudott venni. Ezek révén lényegében teljesen szabályos, hivatalos katonai iratokkal (szabadságos papír, mozgási engedély, származási irat) tudtak ellátni menekülőket.

Embermentő tevékenységüknek talán legismertebb epizódja a Szerb Antal megmentésére tett két kísérlet. Thassy az első kísérletnek csak az előkészítésében vett részt, a végrehajtás Görgey Guidó feladata volt. 1944 nyarán a munkaszolgálatos Szerbet a 11. Helyőrségi Kórház fertőző osztályára akarták menekíteni. Görgey Guidó ment érte motorral Kőbányára, el is jutott hozzá, de Szerb arra kérte, jöjjön vissza másnap, addig átgondolja ezt a lehetőséget. Másnap visszautasította Görgey ajánlatát. 1944 nyarán még nem látszott egyértelműen, hol jobbák a túlélés esélyei, másrészt Szerb Antal a barátait sem akarta magukra hagyni. Később, amikor a munkaszolgálatos századot elindították nyugat felé, Thassy és Görgey tettek egy második, elkeseredett kísérletet. Autóval a század nyomába eredtek, de a sűrű ellenőrzések miatt, a lebukástól tartva, visszafordultak.

A hadügyminisztérium nyugatra költöztetése után Thassy alakulat nélkül, hamis papírokkal maradt Budapesten. Gyakorlatilag illegalitásba vonult. 1944. október végén, miután Kálló Ferenc főesperest meggyilkolták a nyilasok, a 11. Helyőrségi Kórház is veszélyessé vált. Novembertől, valószínűleg feljelentés nyomán, a németek is keresni kezdték Thassyt, bujkálnia kellett. Elhagyta addigi lakóhelyeit, barátjaival együtt sűrűn változtatva tartózkodási helyét, konspirálva élt. Ezzel párhuzamosan kialakult egy csoport, amelynek tagjai egymásban tökéletesen megbíztak, céljaik-motivációik azonosak voltak, tevékenységüket összehangolták. A csoport tagjai Thassy Jenőn kívül még Biedermann Imre, Görgey Guidó, Odescalchi Pál, Haris Olivér, Forster Lily voltak.

Felvették a kapcsolatot az ellenállás több más csoportjával. Almásy Pál alezredes révén összeköttetésbe kerültek a Kiss János és Nagy Jenő által irányított

katonai ellenállással. A csoportot óvatlannak tartották, de a Nagy Jenőék lebukását jelentő találkozón csupán azért nem jelentek meg, mert későn ért el hozzájuk a találkozó helyszínéről és időpontjáról az információ.

Ekkor már kapcsolatban álltak Sólyom Lászlóval is. Igaz, nem ismerték a konkrét politikai elkötelezettségét, csak annyit tudtak róla, hogy szintén katonatiszt, és egy jobban konspiráló, felkészültebb hálózat tagja. Így, lényegében tudtukon kívül kapcsolódtak a kommunista ellenálláshoz. Sólyomtól kapott eszközökkel és tervekkel két akciót hajtottak végre. Német célpontokat robbantottak fel Budán. Később pár napig ők bújtatták Sólyom Lászlót.

A katonai ellenállás vezetőinek elfogása után vakmerő, kétségbeesett tervet szöttek a letartóztatottak kiszabadítására. A terv szerint felgyújtották volna a Margit körüti fogház épületét (a földszint megerősítésére használt fagerendákat), s az így kialakuló zűrzavarban akarták megszöktetni a foglyokat. Az épület elé hajtottak Görgey autójával, csomagtartójában a megfelelő mennyiségű benzinnel. Az utolsó pillanatban azonban (részben Nagy Jenő kijuttatott tiltásának köszönhetően) lemondtak az egyébként is kevés sikerrel kecsegtető tervükről. Az ostrom legutolsó, leghevesebb periódusát a Vörösmarty téren álló Wagon Lits és az olasz biztosítóársaság, az Assicurazione Generali épületének pincéjében vészelték át. Thassy Jenő a vészorkorszak alatti embermentő tevékenységéért 1993-ban megkapta a Jad Vasem Intézet Világ Igaza díját.

Rendőrségi kitérő

Az ostrom utáni bizonytalan helyzetben újra kellett értelmeznie saját helyzetét. Ludovikás katonatisztnak számított, aki viszont tevőlegesen részt vett az ellenállásban. Az sem tűnhetett teljesen elképzelhetetlennek, hogy folytatja katonai pályáját. Családi és korábbi társadalmi kapcsolatai gyors ütemben erodálódtak, az ellenállásban szerzett új kapcsolatok viszont felértékelődtek az új körülmények között. Sólyom László az ostrom lezárultának másnapján elvitte Thassyt és három társát a Kommunista Párt budapesti központjába. A Tisza Kálmán (nem sokkal később: Köztársaság) téri párházban személyesen Kádár János ajánlotta fel számukra a kommunista párttagságot. A négy jelenlévő közül a báró és a herceg: Biedermann Imre és Odescalchi Pál egyértelműen visszautasították az ajánlatot. Thassy és Görgey kitérő választ adott. A pártba semmiképpen sem akartak belépni, de az ország újjászervezésében részt kívántak venni. (Biedermann nem sokkal később az ÁVH börtönében halt meg, Odescalchi némi

szerencsével, rövid szovjet fogság után, még időben disszidált.) Thassy és Görgey mint hivatásos katonatisztek, azaz egy fegyveres testület kiképzett tagjai, Sólyom mellett a budapesti rendőrség megszervezésében jutottak szerephez.

Thassy az újjászerveződő rendőrség sajtóosztályának a vezetését kapta feladatul. 1945-ben a honvédségnél szolgálaton kívüli viszonyba helyezték, a tiszti törzslapjára pedig felvezették „a rendőrség rendelkezésére bocsájtva” bejegyzést. A rendőrség részéről ő tartotta a kapcsolatot az újrainduló sajtóval. Eleinte ez nem sok feladatot jelentett, mivel az első hetekben alig-alig létezett kinyomtatott újság. Ebben az időben részt vett az ostrom során elhunytak agnoszkálásában. Feladatai megszorodásával, a sajtóosztály működésének beindítása után is ellentmondásosnak érezte a helyzetét. Erről ő maga így ír:

„Én voltam a sajtóosztály vezetője, akinek tájékoztatnia kellett a közönséget, hogy mit végez a rendőrség. Ám erről fogalmam sem volt, mert a rendőri hatalom az Andrássy út hatvané volt, ahová én be sem léphettem, és ahol minden valószínűség szerint máris a gyanúsítottak listáján szerepeltem. Innét mennem kell, éreztem, mégpedig minél sürgetőbbben.”

Ebben a mondatban még csak a munkahely-változtatás gyorsan megérlelődött konkrét szándéka szerepelt, de már érezhető benne az emigráció gondolata is.

1945-ben viszont más lehetőségek is foglalkoztatták Thassyt. Zsarnay Kálmán révén kapcsolatba került a Független Kisgazdapárt politikusaival, akik választási győzelmük esetén a rendőrség átszervezését tervezték. Szerették volna, ha ebben Thassy a segítségükre lesz. A szovjet katonai jelenlét, a kommunisták mind egyértelműbb térfoglalása a belügyi szerveknél arra sarkallták a kisgazdákat, hogy megpróbáljanak tenni valamit ennek ellensúlyozására. Thassyt kérték fel, hogy kövesse figyelemmel a rendőri túlkapasokat, valamint a reménybeli leendő átszervezésekre tekintettel a megbízható rendőrök kiválasztásában is számítottak rá. A budapesti helyhatósági választás előtt, kampány idején ez heti rendszeres elfoglaltságot jelentett Thassynak. A választás után ezt a munkát befejezte. Nem sokkal később átkerült a vidéki főkapitányságra, amelyet Zsarnay Kálmán kisgazda politikus vett át és vezetett, főkapitány-helyettesként. Thassy rendőr őrnagyi rangot kapott, és legénységi parancsnoknak nevezték ki.

Thassy azonban egyértelműen érezte, hogy az ország megállíthatatlanul rohan a kommunista diktatúra felé, és az ez ellen tenni akarók eszközei nem elégségesek a hatékony fellépéshez. Másrészt írói ambíciói is egy teljesen új életszakasz megindítására sarkallták. A végső lökést azonban minden bizonnyal az adta meg, hogy bizonyos jelek arra utaltak, hogy az ÁVH célkeresztjébe került.

(Titkos házkutatás nyomait fedezte fel a lakásában, és tudomására jutott, hogy információkat gyűjtenek róla.) Mindezek hatására 1946-ban elhagyta Magyarországot. Talán az utolsó pillanatban, amikor még legálisan utazhatott külföldre. Betegszabadságot kért és kapott, és gyógykezelésre utazott Franciaországba. Tehát hivatalos papírokkal, kiutazási engedéllyel hagyta el az országot egy svéd segélyszállítmány autójának egyikén. (Egyik utolsó rendőri feladata a svéd segélyszervezet, a Save the Children szállítmányainak védelme volt.) 1946. december 6-án érkezett meg Bécsbe.

Nem sokkal később egyértelműen kiderült, hogy még időben hozta meg ezt a döntést. Pár hónappal később a kisgazda Kovács Bélával együtt testőrét, Jármay Miklóst, Thassy korábbi munkatársát is letartóztatták. Thassy (majd édesanyja) egy ideig Jármay Magyar utcai lakásában lakott. A Jármay letartóztatásakor tartott házkutatás során Thassy hátrahagyott személyes tárgyait, leveleit is lefoglalták. Ha Magyarországon marad, aligha kerülte volna el a letartóztatást.

Írói pálya

Thassy Jenő, saját bevallása szerint, tízéves kora óta író szeretett volna lenni (13 éves korában táskairógépet kért és kapott karácsonyra, ami valóban a korai és tudatos készülődés jele). A családi tradíciók és az egzisztenciális körülmények a katonai pályára vezették, de sosem adta fel ezt az elképzelését. Meg kell említeni, hogy a Ludovikán az írói ambícióit nem próbálták meg elfojtani, sőt, bizonyos értelemben támogatták is azt. A ludovikás Levente-körnek ugyanis volt irodalmi csoportja, amely Zrínyi Miklóst, a katonát és költőt választotta eszményképének. Thassy természetesen tagja volt ennek a csoportnak. Írói pályájának kezdeteit, gyökereit kutatva azonban valamivel korábbra kell visszalépnünk. Már középiskolás korában írt, sőt publikált a kalocsai jezsuita gimnázium értesítőjében. Diáklapot is szerkesztett, és az ottani színházi csoporthoz is csatlakozott. Nem színészként, hanem rendezőként próbálgatta tehetségét. Mindenesetre már ekkor jelentkezett a színház iránti lelkesedése, amely elkísérte egész életében, és írói pályáján is szerephez jutott. A Ludovikán tehát tagja volt a Levente-kör irodalmi csoportjának, ahol a csoportvezető tanárok javaslatára, 1941-ben örökös taggá választották. Ugyanebben az évben dicséretben részesítették a *Magyar Katonaiújságban* közölt elbeszéléseiért, ahol egyébként a Ludovika elvégzése után is publikált. Témáit, érthető módon, ekkor még kizárólag a katonaelet mindennapjaiból merítette. 1942-ben a Vitézi Rend Zrínyi Csoportja (a honvédelmi

miniszter és a Honvéd Vezérkar főnöke megbízásából) katonai témájú játékfilm elkészítésére irányuló pályázatot írt ki. A pályázati kiírás szerint az volt a célja, hogy „korszerű filmalkotásban bemutassa a magyar nemzeti és katonaeszményt”. 506 pályamű érkezett be a felhívásra. Fődíjat ugyan végül nem osztott ki a zsűri, de az öt darab 500 pengős jutalom egyikét Thassy Jenő kapta *A négy Lontay* című témavázlatáért. Betegszabadsága alatt, 1942-ben és 1943-ban Drávatamá-siban is foglalkozott írással. Ekkor próbált meg először elkanyarodni a katonai témáktól. *Farkasszájú* címmel be is fejezett egy novellát, de csak édesanyjának mutatta meg. Nyomatásban továbbra is hadinovellái jelentek meg. 1943-ban *A világtalan hős* című elbeszélése több napi- és hetilapban is megjelent, elsőként a *Magyar Népb*ben.

A háború, a katonai környezet nyilván meghatározók voltak irodalmi elképzelései tekintetében is. Ezt a korszakot kísérletnek tekinthetjük arra vonatkozóan, hogy összeegyeztesse katonai pályáját az írói ambícióival. Irodalmi szempontból kevésbé sikerültek ezek a korai alkotások. Első nem katonai témájú szövege, az említett *Farkasszájú* című novella sajnos nem maradt ránk.

Külföldre távozása, majd az emigráció döntő hatással volt írói működésére is. Gyökeresen új szakasz kezdődött az életében, ami azt jelentette, hogy teljes egészében az írásnak szentelhette magát. Az egzisztenciális gondok felülírhatták, felülírták irodalmi terveit, de ettől a pillanattól kezdve döntő szerepet játszottak az életében. Már nem más tevékenységek mellett, azok háttérében, árnyékában írt, hanem elsősorban írt, ami mellett, ennek árnyékában, háttérében néha kénytelen volt mással is foglalkozni. De amikor a megélhetését biztosító munkát vállalt, akkor is az irodalom környékén próbált kereseti lehetőségekhez jutni.

Thassy Jenő emigrációjának első állomása (rövid bécsi tartózkodás után) Franciaország. Ennek a periódusnak a legelején érvényes magyar okmányokkal, azaz még hivatalosan tartózkodott Franciaországban. Ez egyfajta átmeneti időszaknak tekinthető, bár sosem volt igazán kérdéses, hogy kint marad-e. Betegszabadságának letelte után hivatalosan is emigránssá vált. Ezzel párhuzamosan 1947-ben ellenállási kiténtetést kapott (Médaille de la Reconnaissance française), ami tíz évre szóló rendkívüli tartózkodási engedéllyel járt együtt. Ezzel a franciaországi tartózkodása, legalábbis adminisztratív szempontból, megnyugtatóan rendeződött.

Pár hét nizzai kitérő után Párizsba utazott. Alkalmi munkákból élt az irodalom peremvidékén: gépelést vállalt, miközben a Latin negyed olcsó szállásain lakott. Valamivel biztosabb megélhetést jelentett, amikor báró Hatvany Ferenc neki diktálta gépbe az emlékiratait. Thassy ebben az időszakban vált

öndefiníciója szerint is íróvá. Belekezdett első nagyobb szabású prózai kísérletébe, *Tizenkét döglött liba* címmel. Külföldre távozásának körülményeit írta meg benne. (Thassy, mielőtt Bécsbe utazott, még Magyarországon vásárolt 12 libát, amit eladott az osztrák fővárosban. Az így befolyt összegből sikerült anyagilag megalapoznia külföldi tartózkodását. Erre utalt a cím.) Mégsem ez lett első komolyabb irodalmi sikere.

Párizsban újra előkerült a színház iránti szenvedélye. Darabot írt *Josephine e la Diable* címmel a Comédie-Française részére. A darab világháborús élményein alapult. A 11. Helyőrségi Kórházban játszódott, és az egyik főnővér (valós személy) körüli bonyodalmakról szólt. Tervbe vette egy második színdarab megírását is, amelyet a nyilasok által kivégzett Nagy Jenő ezredes személyisége köré épített volna. Végül azonban ez a darab nem készült el. (Az OSZK-ban őrzött hagyatékában további színdarabok találhatóak: *Fogadó „A részeg kakas”-hoz – bohózat három felvonásban; La Femme la plus heureuse – farce en deux parties avec prologue et épilogue; Le Conseil des Vieillards – comédie-vaudeville en deux parties avec un seul décor; valamint egy cím nélküli, magyar nyelven írt darab.) Úgy tűnt, hogy beindul irodalmi karrierje. Több francia folyóirat is közölte írásait (*La Revue de Paris, La Revue des Deux Mondes, Le Spectacle Monde, Les Valeurs Actuelles*). Távoli rokonai, az ekkor Franciaországban élő Forbes házaspár: Csáky Lily és sir Reginald Villiers-Forbes révén kapcsolatba került Jean Fayard-ral, a neves párizsi kiadóval, aki érdeklődve fogadta írói próbálkozásait. Fayard végül négy kötetet adta ki, de ő maga csak az első kötet megjelenésekor tartózkodott Franciaországban (*Des amoureux romantiques*. Paris, Fayard, 1951). A másik három kötetet (*Le grand fleuve sauvage*. Paris, Fayard, 1953; *Mon beau Danube perdu*. Paris, Fayard, 1953; *Un Voyage en Sardaigne*. Paris, Fayard, 1958) már az Egyesült Államokban vehette kézbe, ahová 1951-ben átköltözött. Így csak utólag értesülhetett róla, hogy az *Elveszett szép Dunám* című könyve, amely gyerekkorát dolgozta fel, komolyabb kritikai sikert aratott, és egy irodalmi díjat is eredményezett számára.*

Az USA-ba is írói tervekkel érkezett. A nagyobb és átütőbb siker reményében döntött a költözés mellett. Ennek érdekében irodalmi ügynököt is keresett, akinek a tanácsára elvégzett egy regényíró tanfolyamot. Itt került kapcsolatba Hiram Haydn íróval (a tanfolyam egyik tanárával), aki egyben könyvkiadó is volt. Thassy ekkor a még Franciaországban elkezdett *Tizenkét döglött liba* kéziratán dolgozott, amelyet Haydn segítségével próbált kiadni, de ekkor még nem járt sikerrel. A franciaországi megjelenésen és díjon felbuzdulva, ezután az *Elveszett szép Dunám*at próbálta meg kiadni. Az amerikai kiadók azonban nem

mutattak érdeklődést a kézirat iránt. Még az 1950-es években visszatért rövid ideig a színházhoz. Egy Noël Coward-darabot fordított le, amelyet aztán egy emigráns magyar színtársulat adott elő New Yorkban.

1961-ben végül megjelent a *Tizenkét döglött liba* (*Twelve Dead Geese*. David McKay Co.). Több jelentős lapban írtak a könyvről, kapott elismerő kritikát is: „a száműzetésről ír, mégis megnevezteti az olvasóját”, de a *New York Times*ban Frederic Morton inkább bírálta a kötetet. Mindenesetre (nyilván nem függetlenül Morton kritikájától) a regény megjelenése nem jelentett áttörést az amerikai karrierjében, bár még a megfilmesítése is szóba jött. Tervbe vette a regény folytatásának megírását, ezúttal már angolul. Emellett belekezdett (az 1960-as évek elején) egy nagyobb szabású kompozíció kidolgozásába *Béke és háború* címmel. Életrajzi elemekkel átszőtt regényről volt szó, és a háborús évek eseményeit dolgozta fel. Egy hozzávetőlegesen 400 oldalas regény lett a munka eredménye, amelyet több New York-i és londoni kiadónak is felajánlott, de egyik sem vállalkozott a kiadására.

Az 1990-es évek (a magyarországi rendszerváltozás után az egyre gyakoribb hazalátogatások időszakában) fontos szemléleti változást hoztak írói látásmódjában. A fikciós prózától a tényirodalom felé fordult. Ehhez talán eredendően jobb, elementárisabb érzéke volt, amit az ekkor már több évtizedes újságírói működése csak tovább erősített. Az életrajzi alapokon nyugvó regényekből kiszűrte a tényanyagot, és négy kiváló kötetben megírta az emlékiratait. Ez lett az igazi műfaja: szépirodalmi igényességgel megírt nem fikciós próza. Ezeket már Magyarországon publikálta elsőként, majd a *Veszélyes vidék* megjelent angol fordításban is (*Risky Region. Memoirs of a Hungarian Righteous Gentile*. Boulder–Wayne, New York, Columbia University Press, 2012).

Thassy, miután emigrált, lényegében egyfolytában írt. A megjelent, már említett munkái mellett dolgozott egy grandiózus önéletrajzi regényen, amelynek kézírata, amikor végül is lemondott a befejezéséről, már 2000 oldalnyira rúgott. Később ez a szöveg képezte alapját a visszaemlékezéseinek. A hagyatékában azonban további angol nyelvű kéziratok is fennmaradtak: három regény (*The Maple Murders; First Lady for Babylon; Land without Limit*), valamint több mint egy tucat elbeszélés. Ez utóbbiak egy része megjelent folyóiratokban. Az elbeszélések kézírataiból az is kiderül, hogy foglalkozott ezek kötetbe rendezésével. Fennmaradt még egy magyar nyelvű kéziratröredék *Apám, én nem ilyen lovat akartam* (1957–2001) címmel, amely nem fikciós köteteinek egyik első variációja, korai kezdeménye lehet. Érdekessége, hogy beleillesztette, magyarázó szöveggel kiegészítve, *My Mother and Mr. Brown* című novelláját.

Emigrációba kényszerült íróval, így Thassy Jenővel kapcsolatban is, érdemes szóba hozni a nyelvet, az anyanyelvet és az írói nyelv problémáját. Thassy három nyelven publikált, magyarul, franciául és angolul. Eredendően természetesen magyarul írt, majd a magyarul írt szöveget lefordíttatta. Később idegen nyelven írt, és csak ellenőriztette az elkészült munkákat anyanyelvi „lektorokkal”. Végül teljes egészében saját munkájaként született meg idegen nyelven egy-egy szöveg. Ezeknek a fázisoknak a végigjárása hosszú időt igénybe vevő, fáradtságos folyamat. Nem egyszerűen egy nyelv minél teljesebb birtokbavételéről van szó, hanem egy új kulturális környezetbe való teljes betagozódásról, valamint a gondolkodás elemi készségének az átalakulásáról, átalakításáról. Kérdés, hogy valóban végigjárható-e ez az út egy író számára. S ha végigjárható, milyen hatással van ez az irodalmi teljesítményre. Thassy magyarul írt és lefordított szövegeivel érte el első sikereit Franciaországban. Angolul írt munkáit nem tudta kiadni angol nyelvterületen. Legjelentősebb munkáit, az emlékiratait megint magyarul írta, és a kötetek magyar nyelvterületen elért sikerei után (ismét fordításban) tért vissza az egyik kötet angol nyelvterületre. Ez a mintázat Márai Sándor véleményét látszik megerősíteni. Thassy Máraival hosszú évtizedeken keresztül tartó barátságot ápolt. Kapcsolatuk során sok mindentről eszmét cseréltek, így természetesen szóba jött a nyelv, az írói nyelv problémája is. Márai álláspontja ebben a kérdésben teljesen egyértelmű volt. Figyelve fiatalabb pályatársa írói nyelvváltásra tett kísérletét, egy alkalommal (Thassy visszaemlékezése szerint) megjegyezte: „tisztelettel nézem az erőlködésedet, de vedd tudomásul, csak az számít, ha azon a nyelven írsz, amit a bölcsőben hallottál.”

Thassy Jenő Franciaországot, irodalmi sikereinek színhelyét azzal az ambícióval hagyta el, hogy az USA-ban – ahogy akkoriban nevezték: a lehetőségek hazájában – még magasabbra törhet. A rengeteg befektetett energia azonban nem hozta meg gyümölcsét. Az Egyesült Államokon kívül továbbra is jóval több szépirodalmat publikált, mint új hazájában. Ha irodalmi áttörést nem is sikerült elérnie, mégsem bizonyult rossz döntésnek átköltözni az óceán túlra. Megtalálta ugyanis azt a hivatást, amelyet aztán évtizedeken keresztül gyakorolt, és amely révén igen fontos szerepet töltött be a nyugati magyar emigráció életében.

Újságírói pálya

Thassyban az irodalom iránti lelkesedés és az írás utáni vágy, valamint a tények rögzítése az újságírásban találkozott szerencsésen és termékenyen. Lényegében a középiskolai publikációi is inkább újságírói munkák, tudósítások voltak. Később, a háború alatt, amikor betegszabadságra küldték, haditudósítóként szerette volna reaktiváltatni magát, de ez a törekvése végül nem járt sikerrel. Ugyanebben az időszakban a civil sajtó felé is tett egy tétova lépést, de a rokoni kapcsolatai révén szóba jövő lap politikai beállítottsága, szélsőjobboldali hangneme nem felelt meg az ízlésének, nem volt vállalható számára. Mindenesetre jól láthatóan már ekkor vonzónak tűnt számára az újságírói pálya.

1945 után a budapesti rendőrség sajtóosztályát vezette, sajtóközleményeket fogalmazott, újságírók között dolgozott. Sőt, a korabeli rádióműsorban is feltűnik a neve, a Magyar Rádióban is szerepelt ugyanis néhány írásával. Későbbi életpályájának jelentős részét szentelte a rádiós újságírásnak, amelynek kezdetei tehát még Magyarországhoz kötődtek.

1946-ban, nyugati tartózkodásának első periódusában, rövid ideig Nizzában tartózkodott. Itt találkozott a korszakban közkedvelt íróval, Somerset Maughammal. Találkoójukról, beszélgetésükről riportot írt, amelyet visszaküldött Magyarországra, és az *Új Magyarországnak* meg is jelent 1947 márciusában. A riport akkor készült, amikor hivatalosan betegszabadságát töltötte, vagyis nem számított még emigránsnak. A lapban mint az *Új Magyarországnak* „alkalmi tudósítója” szerepelt. Ezek a kapcsolatok azonban 1947-ben végleg megszakadtak. Újságírói pályája majd valamivel később, új hazájában bontakozott ki.

Az Egyesült Államokba érkezése után alkalmi munkákból élt (a Central Parkban lovaglást oktatott, étteremben mosogatott), végül azonban az akkor induló Szabad Európa Rádió (SZER) New York-i irodájában kapott állást. Ez már biztos egzisztenciát jelentett számára, és megtalálta azt a hivatást, amelyhez egész további életében ragaszkodott. Közel ötven évet töltött a mikrofon mögött. 1951-től 1976-ig a SZER belső, majd rövid ideig külső munkatársa volt. 1977-től pedig kései nyugdíjba vonulásáig az Amerika Hangja rádióknak dolgozott. Ezek alatt az évtizedek alatt számtalan riportot készített, beszélgetést rögzített, a rádiós munka szinte valamennyi területén dolgozott (szerkesztett, írt, híreket gyártott, szemlézett). Az 1950-es években részt vett a SZER-t népszerűsítő Crusade for Freedom kampányban, annak egyik központi figurája, „kampányarca” volt. Különleges epizód rádiós munkájában, amikor 1956-ban, a magyar forradalom hírére, a müncheni irodába helyezték át, hogy segítse az ottaniak munkáját.

Elsősorban nyelvtudását hasznosítva figyelte, szemlélte a különböző hírügynökségek jelentéseit, és az események közeléből tudott tudósításokat küldeni az Egyesült Államokba. A SZER még egy külsős munkatársát küldte ekkor Münchenbe: Márai Sándort. Ettől az időponttól datálható személyes kapcsolatuk, barátságuk. (Az 56-os európai út más tekintetben is fontossá vált számára. Ekkor sikerült kimenekítenie Magyarországról édesanyját.) Már az Amerika Hangja tudósítójaként utazott hosszú idő után először Magyarországra, egy amerikai szenátort kísérve, 1979-ben. Az 1980-as években meginduló kelet-európai változásokat természetesen nagy figyelemmel követték a rádiónál. Thassy tudósított többek között Genfből a Reagan–Gorbacsov-találkozóról, majd természetesen a magyarországi változások kerültek a fókuszba.

Az 1980-as évektől a nyomtatott sajtóban is szerepet vállalt. A nyugati emigráció egyik legjelentősebb lapjának, a *Kanadai Magyarságnak* dolgozott évtizedeken keresztül. A *Kanadai Magyarság*, ahogy a címlapján hirdette: „a szabad világ legnagyobb magyar hetilapja”, az 1980-as években valóban az egyik legfontosabb emigráns kiadvány volt. Hetente 12 oldalon jelent meg. Bő terjedelemben foglalkozott világpolitikai kérdésekkel, az emigráció (nem csak a kanadai emigráció) ügyeivel. Szemlélte a magyar sajtót, helyet adott véleménycikkeknek, rendelkezett állandó rovatokkal (Habsburg Ottó is az állandó munkatársai közé tartozott), de jelentek meg benne kis, színes hírek a sztárvilágról, sportról vagy éppen egészségügyi témákról. Thassy írta az 1980-as években a címlap vezércikkét – rendszerint külpolitikai kérdésekről, majd az évtized második felében, végén a magyarországi helyzetről.

1984-től egy másik állandó rovata is indult. Ő írta a lap harmadik oldalán található, témájában leginkább a vezércikkhez kapcsolódó kommentárt is. Vélhetően ezeken túlmenően szerkesztési feladatokat is vállalhatott. Egy későbbi, Márai Sándorral folytatott (és publikált) beszélgetésben említette, hogy ebben az időszakban gyakorlatilag ő csinálta a lapot. Nem részletezte, hogy ez pontosan mit is jelentett. Írásai név nélkül jelentek meg a lapban, így nem jelent meg a neve a szerkesztők között sem. Mindenesetre az írott sajtóbeli újságírói tevékenysége is jelentős, és nem szabad arról sem megfeledkezni, hogy ezzel párhuzamosan természetesen folytatta rádiós munkáját is. Messze a nyugdíjkorhatár fölött is dolgozott. Ahogy egy interjújában fogalmazott: „A világ még mindig nagyon érdekes. Túlságosan érdekes.”

Az emigráns politikától, a politikai szervezetektől tudatosan távol tartotta magát. Részint személyes habitusa, és (saját bevallása szerint) katonai neveltetése is erre készítette, másrészt az újságírói munkája sem tette lehetővé a politikai

szerepvállalást. Az emigráció prominens alakjaival azonban mindvégig kapcsolatban állt, sőt jó viszonyt ápolt. Így a Magyar Nemzeti Bizottmány vezetőivel is, különösen Varga Bélával. Egyike volt azoknak, akik 1990-ben a demokratikusan megválasztott parlament megnyitójára Magyarországra kísérték az idős politikust. Közéleti tevékenysége azonban kizárólag szakmai szervezetekhez kötődött. 1973-ban a New York-i Magyar Házban részt vett a Magyar Külügyi Társaság megalapításában. Céljuk a nemzetközi események figyelemmel kísérése volt, természetesen elsősorban Kelet-Közép-Európára és főként Magyarországra koncentrálva. Ez a külpolitikai érdeklődés nyilvánult meg látványosan a *Kanadai Magyarság* vezércikkeiben, kommentárjaiban.

Thassy Jenő végigélte a nem éppen eseménytelen 20. századot. Nem akart kimaradni semmiből, tevékeny résztvevője volt századának. A második világháborúban katonaként vett részt (ha nem is harcoló alakulatban, de sokszor élete kockáztatásával), a század második felének sorsfordító eseményeiben pedig újságíróként. Mindig az események közelében, néha középpontjában; mégis mindig mintha egy kicsit a háttérben maradva, félrehúzódva. A SZER-ben álneven, Miskey Endreként szerepelt (a név nemesi előnévből jött), a *Kanadai Magyarság*ba név nélkül írt (washingtoni tudósítóként). Sosem tolta magát az előtérbe, mégis mindenhol ott volt, és mégis mindenben, amibe belefogott, jelentős szerepet vállalt. 1990 után többször is hazatért Magyarországra, tudósítóként és magánemberként is, de végül nem települt haza. New Yorkban hunyt el 2008. április 12-én.

Thassy Jenő emlékeiben, ahogy erről már volt szó, nem megszépült, inkább kicsit megsűrűlt a Ludovika emléke. 1979-ben, amikor hosszú évtizedek után ismét az épületnél járt, mégis igen mélyről fakadó érzelmek törtek elő belőle. Így írt erről:

„Az egyik reggel, végig az Üllői úton, egészen a Ludovikáig mentem, nem volt több katonai akadémia, valami főiskola költözhetett helyébe, de a homlokzata változatlan maradt. Más érzelmeket keltett, mint amikor oda voltam bezárva. Rossz napjaimon börtönnek véltem, jobb napjaimon pályatévesztésnek. De a vizontlátáskor mégis nosztalgia és szomorúság töltött el. Mennyi remény, várakozás, virtus indult el innen, a hit, hogy majd a hazát szolgáljuk. És a jutalom? Halál idegen földeken, idegen érdekekért, hadifogság, száműzetés, megbélyegzés az otthon maradtaknak, börtön, vagy még rosszabb. Számomra ez a legszomorúbb épület a városban, és mégsem cserélném el az ott töltött éveket Oxford egyetemével, ahová akkoriban vágyakoztam. Az élethez, amely reánk várt, itt kaptuk a legjobb nevelést. Áldott Ludovika, köszönet érte.”

Irodalom

Görgey Guidó: *A két Görgey*. Budapest, Helikon Kiadó, 2004.

Józsa Ágnes: Thassy Jenő – A világ még mindig nagyon érdekes. *Nagyvilág*, 46. (2001), 9. 1463–1471.

Posztumusz interjú. Válogatás Thassy Jenő hangarchívumából. Budapest, Balassi Kiadó, 2004.

Thassy Jenő: *Veszélyes vidék*. Budapest, Pesti Szalon, 1996.

Thassy Jenő: *Hátraarc*. Budapest, Balassi Kiadó, 1999.

Thassy Jenő: *A botcsinálta amerikai*. Budapest, Balassi Kiadó, 2000.

Thassy Jenő: *Egyetlen otthonom*. Budapest, Balassi Kiadó, 2002.

Források

ÁBTL 3.1.9. V-129027/2 Szu.-ból átvett hadifoglyok

ÁBTL 3.2.5. O-8-414/2 Atlantik (USA-ra vonatkozó spec. szolg. anyagok)

HM HIM Központi Irattár. Ti. 45472.

HM HL V. 6. M. Kir. Ludovika Akadémia iratai

OSZK Történeti Fénykép- és Interjútár, Thassy Jenő életinterjú, készítette: Hanák Gábor